

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
י' תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: ט"ז | דף: קי"ח

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הדחת כלים בשבת

(ק"ח א') תנו רבנן: קערות שאכל בהן ערבית, מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית, מדיחן לאכול בהן בצהריים. בצהריים, מדיחן לאכול בהן במנחה. מן המנחה ואילך, שוב אינו מדיח. אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות, מדיח והולך כל היום כולו, לפי שאין קבע לשתיה.

שיטות הראשונים

מן המנחה ואילך, שוב אינו מדיח: רש"י וראב"ד פירשו, שאסור מפני שהוא טורח לחול. והרמב"ם כתב, "וְאָסוּר לְהַדִּיחַ קְעָרוֹת וְאֶלְפָסִין וְכִיּוּצָא בְהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן (כלי), אֶלָּא אִם כֵּן הַדִּיחֵן לְאָכֵל בְּהֵן סְעוּדָה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת."²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכג)

1. מדיחים כלים לצורך היום, כגון שנשארו לו עדין סעדה לאכל; אבל לאחר סעדה שלישית אין מדיחין; וכ"ל ששתיה, מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתיה.

עונג שבת

(ק"ח א') א"ר יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מצרים.

(ק"ח ב') רב נחמן בר יצחק אמר: ניצול משעבוד גלויות.

אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר³ "וְהִתְעַנַּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׁאֲלֹת לִבְךָ". עונג זה אינו יודע מהו. כשהוא אומר⁴ "וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג", הוי אומר זה עונג שבת⁵.

במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי

1. אולי כרבי חידקא הסובר ארבע סעודות אוכל אדם בשבת: ערבית, שחרית, צהרים ומנחה.

2. וביאר המגיד משנה שאף הרמב"ם מבאר שהאיסור הוא משום שטורח לחול, וכל מה שאסור תיקון זה הוא משום שהוא לצורך חול. וב"ד פשוטה' ביאר שחולקים, וסברת הרמב"ם, שכשמדיחן, מכשירן לשימוש, ודומה למתקן כלי. משא"כ כשהוא לסעודה אחרת, אז אין לחוש שיטעה ויבוא לעשות מלאכת מתקן כלי ממש שהיא מלאכה המתקיימת, מפני שהדחת כלים לאותה שבת מוכח שאין בה תיקון לאורך זמן. כתב בשולחן שלמה, שאם מדיח כלים מפני שקשה לו לסבול אי נקיון, או מפני נמלים, או שצריך אורח לבוא ויבקר גם את המטבח, נראה דחשיב כצורך שבת. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' שבת כג, ז).

3. תהילים לז, ד.

4. ישעיהו נח, ג.

5. וביאר מהר"י אבוהב שהוא מדה כנגד מדה, שכשם שהוא מפזר מעות בלא שיעור לצורך שבת, כן יתנו לו נחלה בלא שיעור. וכן מה שאמרו ניצול משעבוד מלכיות, לפי שמקבל עליו עול שבת מעבידין ממנו עול מלכיות. וכן נותנים לו משאלות לבו כדי שיוכל למלאת חפצו מכל עונג שירצה. ב"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שומין. רב חייא בר אשי אמר רב: אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו, הרי זה עונג. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא (דגים קטנים מטוגנים בשמן קרביהם ובקמח).

גרסינן במסכת פסחים (פרק ערבי פסחים, קי"ב א):

תנא דבי אליהו: אע"פ שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו. (ומבאר) מאי ניהו? אמר רב פפא: כסא דהרסנא. **כדתנן** (אבות ה, כ): רבי יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר, וקל כנשר, רץ כצבי, וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים.

שיטות הראשונים

מצות עונג שבת: עיקר מצות עונג שבת התפרש לנו על ידי הנביאים, שנאמר "וְקָרַאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג". דעת רמב"ן, דעיקרו הוא מן התורה? ודעת **ספר החינוך** שהוא מדברי סופרים.⁸

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות: כתב הרמב"ם שאדם שאין ידו משגת, אינו חייב לשאול מאחרים.⁹ וכתב הטור¹⁰ בשם רש"י דרבי עקיבא לא אמר עשה שבתך חול אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר.¹¹ אבל צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר. **ותוספות** כתבו אהא דאמרין לוו עלי ואני פורע, דהא דאמרין עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו לפרוע. **והשו"ע**¹² כתב **כטור**.

- ישעיהו נח"ג: אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר.
- שהשבת הוא בכלל מקראי קודש, שנאמר (ויקרא, פרשת אמור, כגג) "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש" וגו', ומקרא קודש פירושו חז"ל בספרא (אמור, פרשה יב), דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה, ולענגו בעונג אכילה ושתייה. והפליגו חז"ל (שבת קי"ח) מאד במצוה זו.
- ולמד מ'מקרא קודש', איסור עשיית מלאכה, ולא מצות עונג. **וכן דעת הב"י** (או"ח סי' תפזא), **דהוא מדברי סופרים** (ואיסור עשיית מלאכה כלול ב'מקרא קודש'. ואף שמזכיר הב"י דברי הרמב"ן, היינו לעניין שיהו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדש אותו). מקורות - רמב"ן (פרשת אמור, ויקרא כגב). ספר החינוך (ריש מצוה רצז). וראה רש"י (שמות כח), ושו"ע הרב (קו"א הל' שבת סי' רמב, ס"ק א).
- זה לשונו: וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים - הרי זה משבת. ואם אין ידו משגת - אפלו עשה שלק וכיוצא בו משום כבוד השבת, הרי זה ענג שבת. **ואינו חייב להצר לעצמו ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל שבת**; אמרו חכמים הראשונים: עשה שבתך כחול, ואל תצטרך לבריות.
- וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני אדוני אבי הרא"ש ז"ל, כמוני היום שיש לי מעט ואינו מספיק לי, וצריך אני לאחרים, אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לאו. ולא השיבני דבר ברור.
- ולכן שנויה המשנה של בן תימא תיכף אצל מימרת רבי עקיבא (עשה שבתך חול), לאורויי כן.
- או"ח רמב"א. המשנ"ב (ס"ק א) האריך, ומסקנתו: מאן דאפשר ליה, צריך לכבדו כפי יכולתו. מי שדחוק ביותר, שאין לו אלא מזון שתי סעודות, פטור מג' סעודות וכסא דהרסנא. יש לו ממון כדי לקנות ג' סעודות ויותר קצת, מחויב להוציא אותם על השבת. וכן מי שאין לו כלום, גבאי צדקה חייבים לתת לו ג' סעודות וכסא דהרסנא. וכתב בה"ל (ד"ה שצריך) בשם אחרונים, שאם צריך לאחרים ויש לו מעט משל עצמו, שיענגו כראוי. ושכן דעת ב"י. ודלא כט"ז שכתב דסגי בכסא דהרסנא לחוד. ועיי"ש שדן בדעת הגר"א. מקורות - רש"י (פסחים קי"ב א', ד"ה הוי עז). תוספות (ביצה, ריש פרק ב', ט"ו ב', ד"ה לוו). רמב"ם (הל' שבת לז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
י' תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: ט"ז | דף: קי"ח

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רמב)

א. אִפְלוּ מִי שְׁצָרֶיךָ לְאַחֲרֵימֶיךָ, אִם יֵשׁ לּוֹ מַעֲט מְשָׁלוֹ צָרֶיךָ לְזָרָה עֲצָמוֹ לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת; וְלֹא אָמְרוּ: עֲשֵׂה שְׁבֻתָּךְ חֵל וְלֹא תִצְטָרֵךְ לְבְרִיּוֹת, אֲלֵא לְמִי שֶׁהִשְׁעָה דְחֻקָּה לוֹ בְּיוֹתֵר; עַל כֵּן צָרֶיךָ לְצַמְצֵם בְּשָׂאֵר יָמִים כְּדֵי לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת...